



Айзък Азимов

За спасението на  
Човечеството

Една вечер моят приятел Джордж въздъхна опечалено и ми каза:

– Имам приятел, който е клуц.

Аз кимнах мъдро:

– От един дол дренки сте.

Джордж изумено ме погледна.

– Какво общо имат тук дренките? Ти имаш забележителната способност да се отклоняваш от темата. Това, предполагам, е резултат от твоя изцяло несъвместим с моя интелект, което отбелязвам със съжаление, а не с укор.

– Добре, добре – съгласих се аз, – прав си. Когато говориш за твоя приятел клуц, имаш предвид Азazel, нали?

Азazel е двусантиметрово дяволче или извънземно същество, за което Джордж постоянно говори и спира само ако го запиташ директно. С леден глас той заяви:

– Азazel не е тема за разговор и аз не разбирам откъде може да си дочул за него.

– Бях веднъж на километър разстояние от теб – отвърнах аз.

Джордж не обърна внимание на думите ми и започна:

Фактически за пръв път се сблъсках с неблагоприятната дума „клуц“ по време на разговор с моя приятел Менандър Блок. Боя се, че ти никога не си го срещал, тъй като той е човек от университета и доста прецизно подбира приятелствата си, така че едва ли бих могъл да го обвиня, като те гледам теб.

Блок ми поясни, че думата „клуц“ означава несръчен, непохватен човек.

– Като мен – каза той. – Тя произлиза от дума на идиш, която, преведена буквално, означава парче дърво, пън, дънер, а както ти е известно, разбира се, моето име е Блок.

Той въздъхна много дълбоко.

– И все пак аз не съм клуц в точното значение на думата. У мен няма нищо дървено, кютъшко или дървеняшко. Танцувам леко като зефир и грациозно като пеперуда, във всяко движение приличам на елф и много млади жени биха могли да разкажат, ако сметна, че е безопасно да им позволя, какви са уменията ми в любовното изкуство. По-скоро бих казал, че съм клуц на дълги разстояния. Без това да ми се отразява ни най-малко, всичко около мен става клуцко. Самата Вселена сякаш се оплита в собствените си космически крака. Предполагам, че ако решите да смеите езици и да комбинирате гръцки с идиш, аз бих бил „телеклуц“.

– От колко време си такъв, Менандър? – попитах аз.

– Откакто съм се родил, но едва като възрастен започнах да осъзнавам странното качество, което притежавам. Докато бях юноша просто приемах, че това, което се случва с мен, е нормално състояние на нещата.

– Споделял ли си го с някого?

– Разбира се, че не, Джордж, стари ми приятелю. Биха ме сметнали за луд. Представяш ли си реакцията на психоаналитик, например, който се сблъсква с явлението телеклуцизъм? Той ще ме прибере в лудницата още в средата на първия ми сеанс с него, ще напише дисертация за своето откритие на нова психоза и вероятно ще стане милионер благодарение на нея. Нямам намерение да отивам в лудницата, за да обогатя някоя психомедицинска пиявица. Не мога да разкажа за това на никого.

– Тогава защо ми разказваш това, Менандър?

– Защото, от друга страна, ми се струва, че трябва да го споделя с някого, ако искам да продължа да функционирам. Оказа се, че ти си най-безобидният човек, когото познавам.

Тогава не успях да разбера напълно обяснението му, но ми стана ясно, че отново бях на път да стана обект на нежелани признания от страна на мои приятели. Знаех добре, че това бе цената, която плащам заради пословичните си сговорчивост и съчувствие и преди всичко заради моята дискретност. Нито една поверена ми тайна не е достигнала до ушите на някой друг. Правя изключение само за теб, разбира се, тъй като е добре известно, че ти можеш да задържиш вниманието си за не повече от пет секунди, а времетраенето на паметта ти е дори още по-кратко.

Поръчах си още едно питие и чрез таен знак, който само аз си знам, наредах то да бъде записано на сметката на Менандър. Трудът, все пак, изисква отплата.

– Как точно се проявява този телеклуцизъм, Менандър? – попитах аз.

– В най-простата си форма и по начина, по който за пръв път го забелязах, той се проявява в лошото време винаги, когато пътувам. Не пътувам кой знае колко често, но когато тръгвам на път, вземам колата си, а когато правя това, вали. Няма значение каква е прогнозата, няма значение колко силно грее слънцето. Когато потеглям, облаците се съгъстват, притъмняват и започва да пръска, а след това завалява като из ведро. Когато моят телеклуцизъм е в активирано състояние, температурите падат и започва да бие градушка.

Разбира се, аз внимавам да не постъпвам глупаво. Не шофирам в

Нова Англия, докато март не се изниже. Миналата пролет пътувах до Бостън на 6 април и се изви първата снежна буря в историята на Бостънската метеорологична служба. Веднъж карах до Уилямсбърг във Вирджиния, на 28 март, като предполагах, че може би ще бъда пощаден няколко дни, имайки предвид, че навлизам в Дикси. Ха! В този ден Уилямсбърг бе покрит с двайсетсантиметров сняг, а местните жители се опитваха да го стрият между пръстите си и се питаха един друг какъв ли е този бял прашец.

Често съм си мислил, ако си представим, че Вселената е под лично управление на Господ, ще видим архангел Гавраил, който се втурва в божественото селение и извиква: „Свети Боже, две галактики са на път да се сблъскат и да предизвикат нечувана катастрофа“, а Господ му отговаря: „Не ме безпокой, Гавраиле, зает съм с пускането на дъжд върху Менандър“.

– Би могъл прекрасно да се възползваш от положението, Менандър – казах аз. – Защо не предложиш услугите си срещу баснословни суми като спасител от сушата?

– Мислил съм за това, но самата мисъл пресушава дъжда, който би могъл да се изсипе по време на пътуванията ми. Освен това, ако дъждът завали, когато има нужда от него, той вероятно ще предизвика наводнение.

А и не са само дъжд, задръствания по пътищата или изчезване на пътни знаци; има и безчет други неща. В мое присъствие скъпи предмети се трошат от само себе си или други ги изпускат без аз изобщо да се меся в това. В Батавия, щата Илинойс, работи усъвършенстван ускорител на частици. Един ден се провалил изключително важен експеримент поради напълно необяснимо разхерметизиране. Само аз знам (всъщност разбрах на следващия ден, когато прочетох за инцидента във вестника), че в момента случайно съм прекосявал покрайнините на Батавия с автобус. Разбира се, валеше дъжд.

В същото време, стари приятелю, част от хубавото петдневно вино, което отлежаваше в пластмасови съдове в зимниците на едно чудесно заведение, се кисна. Някой, който сега минава покрай нашата маса, ще открие, когато се прибере в дома си, че тръбите в мазето му са се пукнали точно в момента, когато е минавал покрай мен, но няма да научи, че това е била причината. И така ще бъде в десетки случаи – всъщност предполагаеми случаи.

Стана ми мъчно за моя млад приятел. А кръвта ми се смрази от мисълта, че седя до него и в моята уютна бърлога може би стават

невъобразими катастрофи.

– Накратко, значи, ти си кутсуз – подхвърлих аз.

Менандър отметна глава назад и ме изгледа отвисоко твърде неприязнено.

– Кутсуз – каза той, – е популярният термин; телеклуц е научният.

– Е, добре де, кутсуз или телеклуц, няма значение, но да предположим, че бих могъл да те отърва от това проклятие?

– Проклятие е точният израз – мрачно потвърди Менандър. – Често съм си мислил, че някоя зла орисница, ядосана, че не е била поканена на кръщенето ми... Да не искаш да кажеш, че можеш да отменяш проклятия, защото си добра орисница?

– Не съм никаква орисница – строго казах аз. – Просто предположи, че аз мога да те избавя от това твое про... състояние.

– Как, по дяволите, би могъл да го сториш?

– Изразът за дяволите е точен – съгласих се аз, – но какво ще кажеш все пак?

– А какво ще спечелиш ти от това? – запита той с подозрение.

– Стопящото сърцето ми чувство, че съм помогнал на един приятел да се отърве от ужасния си живот.

Менандър размисли върху думите ми и решително поклати глава.

– Това не е достатъчно.

– Разбира се, ако искаш да ми предложиш някоя малка сума...

– Не, не. Не съм си и помислял да те оскърбявам по този начин. Да предложи пари на приятел? Да придам парична стойност на приятелството? Как можеш да си помислиш такова нещо за мен, Джордж? Искаш да кажа, че премахването на моя телеклуцизъм не е достатъчно. Трябва да направиш нещо повече.

– Какво повече бих могъл да направя?

– Помисли си! Аз нося отговорност за неприятности, сполетели може би милиони невинни хора – от прости неудобства до катастрофи. Дори и да не нося повече лош късмет на никого, злото, което съм причинил досега – макар и никога да не е било нарочно или в резултат на моя грешка, – е повече, отколкото мога да понеса. Трябва да притежавам нещо, което да изличи всичкото зло, сторено досега.

– Какво например?

– Трябва да съм в състояние да спася човечеството.

– Да спасиш човечеството?

– Какво друго би могло да балансира неизмеримите поразии, които съм направил? Джордж, настоявам. Ако ме избавиш от проклятието,

замени го със способността да спася човечеството по време на някаква голяма криза.

– Не съм сигурен, че бих могъл.

– Опитай, Джордж. Не се плаши от това. Ако ще вършиш нещо, върши го добросъвестно, както винаги казвам аз. Помисли за човечеството, стари приятелю.

– Почакай за момент – прекъснах го аз разтревожен, ти стоварваш цялата тази тежест върху плещите ми.

– Разбира се, Джордж – сърдечно каза Менандър. – На широките ти плещи! На добрите ти плещи! Създадени да носят тежести! Иди си у дома, Джордж, и се погрижи да махнеш това проклетие от мен. Благодарното човечество би те обсипало с благословии, само че, разбира се, хората никога няма да узнаят за това, защото аз няма да кажа на никого. Разчитай на мен, добрите ти дела ня – ма да бъдат изложени на показ и с това посрамени.

Има нещо прекрасно в безкористното приятелство, несравнимо с нищо друго на света. За да се захвана с мисията, си тръгнах толкова бързо, че пропуснах да платя моята половина от сметката за вечерята. За щастие Менандър не забеляза това докато не напуснах ресторанта.

Имах някои проблеми при влизането във връзка с Азazel и когато тя се осъществи, той съвсем не изглеждаше зарадван. Двусантиметровото му телце бе обгърнато от розово сияние и с писукащия си гласец попита:

– Не ти ли е идвало на ум, че понякога си вземам душ?

От него леко лъхаше на амонияк.

Аз заговорих смирено:

– Това е доста важна извънредна ситуация, о, Велики дяволе, за когото думите са недостатъчни.

– Добре тогава, разкажи ми, но кратичко.

– Ама, разбира се! – отговорих аз, като изложих въпроса с възхителна добросъвестност.

– Хъ-ъ-м – промърмори Азazel. – За пръв път ми поставяш интересен проблем.

– Така ли? Искаш да кажеш, че наистина съществува такова нещо като телеклуизъм?

– О, разбира се. Квантовата механика напълно изяснява въпроса, че свойствата на вселената зависят до известна степен от наблюдателя. Както вселената влияе на наблюдателя, така наблюдателят влияе на вселената. Някои наблюдатели влияят на вселената неблагоприятно по

отношение на други наблюдатели. Следователно един наблюдател би могъл да ускори превръщането на някоя звезда в супернова, а това би ядосало други наблюдатели, на които може да им се стори, че са неблагоприятно близо до тази звезда в дадения момент.

– Ясно. А можеш ли да помогнеш на моя приятел Менандър и да премахнеш този негов квантово наблюдателски ефект?

– О, разбира се! Няма нищо по-лесно. Ще ми отнеме десетина секунди и след това мога да се върна под душа и към обряда ласкорати, в който ще се включа с две неопикуемо прелестни самини.

– Чакай! Чакай! Това не е достатъчно.

– Не ставай смешен! Две самини са напълно достатъчни. Само един развратник би пожелал три.

– Искам да кажа, че премахването на телеклуцизма не е достатъчно. Менандър освен това иска да разполага с възможности да спаси човечеството.

В този миг си помислих, че Азazel изпитва желание да забрави нашето дългогодишно приятелство и всичко, което бях направил за него, като му поставих интересни проблеми, изострящи ума и магическите му способности. Не разбирах всичко, което ми говореше, тъй като повечето думи бяха на неговия собствен език, но приличаше твърде много на звука, когато триони престъргват ръждясали пирони.

Накрая, след като се охлади до светлочервено, той каза:

– И как да сторя това?

– Има ли нещо непосилно за Апостола на невероятното?

– Бас държа!... Но нека да видим! – Той се позамисли и гневно избухна. – Но кой в тая вселена иска да спасява човечеството? Каква е ползата от това? Вие вмирисвате целия район. Чакай, чакай, мисля, че все пак може да се направи нещо.

Това му отне не десет секунди, а половин час – твърде неприятен половин час, в който Азazel ту пъшкаше, ту спираше и се чудеше дали самините ще го чакат.

Най-сетне свърши и това, разбира се, означаваше, че ще трябва да провера какво е въздействието върху Менандър Блок.

При следващата ми среща с Менандър му казах:

– Ти си изцелен.

Той ме изгледа враждебно.

– Знаеш ли, че ме завлече със сметката за вечеря оня ден?

– Това е безспорно незначителен факт в сравнение с другия, че си излекуван.

- Не се чувствам излекуван.
- Хайде да се повозим заедно. Ти седни зад волана.
- Вече като че ли се заоблачава. Голямо излекуване!
- Карай! Нищо не губим.

Той изкара колата си от гаража. Един мъж, който в момента вървеше от другата страна на улицата, не се препъна в препълнената кофа за смет.

Менандър потегли. Светофарът не светна червено, когато го приближихме, а две коли, които се занесоха една срещу друга на пресечката, се разминаха успешно на прилично разстояние.

Когато стигнахме моста, облаците се бяха разнесли и ярко слънце грейна над колата. Но не и в очите му.

Когато накрая се прибрахме у тях, той се разрида без да се срамува от сълзите си и аз паркирах колата вместо него. Леко я одрасках, но не аз бях излекуваният от телеклуцизъм. При това можеше да бъде и по-зле. Бих могъл да одраскам собствената си кола.

През следващите няколко дни той ме търсеше непрекъснато. В края на краищата аз бях единственият, който можеше да разбере станалото чудо.

Той ми разправяше:

– Ставам да танцувам и нито една двойка не се препъва, не пада и не си чупи ключици. Мога да танцувам като пеперуда, откъснат от абсолютно всичко, без на моята партньорка да ѝ прилошее, въпреки че беше яла твърде неразумно.

Или дори:

– Посетих един приятел в болницата, нещо, за което преди не можех и да мечтая, и в нито една от стаите, покрай които минавах, нито една интервенозна игла не изскочи от вена. Нито пък някоя подкожна пропусна да улучи подходящото място.

Понякога ме питаше съкрушено:

- Сигурен ли си, че ще имам шанс да спася човечеството?
- Абсолютно – успокоявах го аз. – Това е част от изцелението.

Но един ден Менандър дойде при мен страшно навъсен.

– Слушай – каза той, – току-що бях в банката, за да проверя банковата си сметка, която е намаляла, защото ти успяваш да се измъкваш от ресторантите преди да са представили сметката. Не можах да ми дадат отговор, защото компютърът се повреди в момента, в който влязох. Всички бяха смаяни. Да не би изцелението да се е изпарило?

– Не може да се изпарява – казах аз. – Може би това няма нищо



общо с теб. Може би е имало друг телеклуц наоколо, който да не е изцелен. Може и той да е влязъл в същия момент.

Но не беше така. Банковият компютър се повреди и в други два случая, когато той се опита да провери банковата си сметка. Неговата нервност за нищожни суми, за които бях пропуснал да се погрижа, беше доста некрасива от страна на един възрастен. Накрая, когато той минал покрай помещението, където се намирал компютърът, и той се повредил. Менандър дойде при мен в състояние, което бих могъл да окачествя единствено като паника.

– Появило се е отново, уверявам те. Върнало се е! – изкрещя той. – Този път не бих могъл да го понеса. Сега, когато вече съм свикнал с нормалния живот, не мога да се върна към предишния. Ще трябва да се самоубия.

– Не, не, Менандър. Отиваш твърде далеч.

Той спря точно преди да изкрещи отново и размисли върху разумната ми забележка.

– Прав си – каза той. – Наистина отивам твърде далеч. Вместо това, да речем, ще убия теб. В края на краищата никому няма да липсваш, а това ще ме накара да се чувствам малко по-добре.

Разбрах идеята му, но само донякъде.

– Преди да предприемеш каквото и да било – казах аз, – остави ме да направя проверка. Бъди търпелив, Менандър. Все пак досега това се е случвало само с компютри, а какво значение имат компютрите?

Тръгнах си преди да е успял да ме попита как би могъл да се информира за банковата си сметка, ако компютрите се повреждат винаги, щом се появи. Беше станал истински маниак на тази тема.

Какъвто беше и Азazel, макар и на друга тема. Изглежда, този път той наистина беше увлечен от това, което вършеше там с двете самини, и все още правеше салта, когато се появи. До ден-днешен не мога да разбера какъв беше смисълът на тези салта.

Не мисля, че изобщо се бе охладил, но успя да ми обясни какво се беше случило и после аз се изправих пред проблема да го обяснявам на Менандър.

Настоях да се срещнем в парка. Избрах доста оживено място, за да избягам мълниеносно в случай, че той загуби главата си, в преносен смисъл, и се опита да ме накара да загубя моята, в буквален смисъл.

– Менандър – казах аз, – твоят телеклуцизъм все още действа, но само спрямо компютрите. Само спрямо компютрите. Уверявам те. За всичко друго си излекуван завинаги.

– Ами добре тогава, нека това да важи и за компютрите.

– Оказва се, Менандър, че е невъзможно. Телеклуцизмът ти ще остане в сила само за компютрите и така ще е винаги.

Почти прошепнах последната дума, но той ме чу.

– Защо? Що за лекомислен, идиотски, неуместен, омниклутичен задник на болна британска камила си ти?

– Изразяваш се така, сякаш има много разновидности, Менандър, което е безсмислица. Не разбираш ли, станало е така, защото ти искаше да спасиш света.

– Не, не разбирам. Обясни ми спокойно. Имаш на разположение петнадесет секунди.

– Бъди разумен! Човечеството е изправено пред компютърна експлозия. Компютрите бързо ще станат по-сръчни, по-способни и по-интелигентни. Човешките същества ще стават все по-зависими от тях. Най-сетне ще бъде създаден компютър, който ще превземе света и ще остави човечеството без никаква работа. И тогава нищо не би му попречило да изличи човечеството от лицето на земята като ненужно. Разбира се, ние самодоволно се успокояваме, че винаги бихме могли да „дръпнем щепсела“, но ти знаеш, че няма да сме в състояние да го сторим. Компютър, достатъчно умен, за да върши работата на света без чужда помощ, ще бъде способен да защити собствения си щепсел и за тази цел да си намери собствено електричество. Той ще е непобедим и човечеството ще е обречено. Тъкмо тогава, приятелю, се появяваш ти. Ти ще се приближиш до него или може би ще нагласиш нещата така, че да минеш на няколко километра от него, той ще се повреди и човечеството ще бъде спасено! Човечеството ще бъде спасено! Помисли за това! Помисли за това!

Менандър помисли за това. Не изглеждаше щастлив.

– А през всичкото това време аз няма да мога да припаря до компютър – възмути се той.

– Е, компютърклуцизмът трябваше да бъде дълбоко вкоренен и абсолютизиран, за да сме сигурни, че когато дойде времето, нищо няма да се обърка и компютърът няма да е в състояние по никакъв начин да се предпази от теб. Това е цената, която ти плащаш за този велик дар на спасението, за който самият ти помоли и за който ще бъдеш славен през цялата бъдеща история.

– Така ли? – възкликна той. – И кога ще стане това спасение?

Аз отвърнах:

– Според Азас... моите източници, през идните шейсетина години.

Но погледни нещата и от другата страна. Сега вече знаеш, че ще доживееш поне до деветдесетгодишна възраст.

– А междувременно – провикна се Менандър, без да го е грижа за това, как минаващите наоколо хора ни гледат, – междувременно светът все повече и повече ще се компютъризира и за мен ще станат недостъпни все повече места, ще бъда ограничен за все повече неща и ще се озова в тотална изолация, предизвикана от самия мен...

– Но накрая ще спасиш човечеството. Нали това искаше!

– По дяволите човечеството! – пронизително изкрещя Менандър и се нахвърли върху мен.

Успях да се измъкна, но само защото наоколо имаше хора, които хванаха бедния човек.

Сега Менандър се подлага на сериозни психоаналитични сеанси при психиатър фройдист. Това сигурно ще му струва цяло състояние и, разбира се, няма да му донесе никаква полза.

Джордж свърши тази история и се втренчи в чашата бира, която трябваше да платя аз.

– Нали знаеш, че има поука в тази история?

– Каква е тя? – попитах аз.

– Хората са просто неблагодарни!

КРАЙ

© 1983 Айзък Азимов  
© 1993 Мая Савова, превод от английски

Isaac Asimov  
Saving Humanity, 1983

Източник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1106>]